

## ההסכם הטכנולוגי בין הודו לארצות הברית: עידן חדש ביחסים בצל התחזקות סין

ענבר נוי-פרייפלד, ג'סי ווינברג, לורן דגן-עמוס | 14 ביוני, 2023 | גיליון 1739

הסכם שיתוף הפעולה הטכנולוגי שנחתם במהלך ינואר 2023 בין הודו לארצות הברית, על אף מחלוקות אידאולוגיות ביניהן, גובש על רקע רצון אמריקאי להעמיק את השפעתה במרחב האינדו-פסיפי ולהחליש את היחסים בין הודו לסין ורוסיה. זאת, במסגרת מימוש מדיניות ה-Friendshoring – הסתמכות על ייצור רכיבים טכנולוגיים קריטיים במדינות ידידותיות. הסכם זה משרת גם את רצונה של הודו להרחיב את השפעתה במרחב הגיאוגרפי בין מערב אסיה למזרח התיכון, וכן להתמודד עם אתגרים הניצבים בפניה עקב היריבות עם סין.

במהלך ינואר 2023, לאחר דיאלוג משותף בין בכירים הודים לאמריקאים – ובראשם היועץ לביטחון לאומי האמריקאי ג'ייק סאליבן ומקבילו ההודי, אג'יט דובל – נחתם הסכם שיתוף פעולה נרחב בין המדינות בתחומי טכנולוגיה שונים. במסגרתו, הוסכם לשתף פעולה לא רק בהעברת מידע בנוגע לטכנולוגיות מתפתחות וקריטיות, אלא גם בפיתוח משותף של טכנולוגיות וכן בהסרת מחסומים רגולטוריים למסחר בתחום הטכנולוגי. ההסכם מכסה טווח רחב של טכנולוגיות, ביניהן שרשראות אספקה של שבבים, אספקת מנועי מטוסים מארצות הברית להודו, וכן שיתוף פעולה בפיתוח טכנולוגיות דו-שימושיות חשובות, ביניהן בינה מלאכותית וטכנולוגיות קוונטיות.

ההסכם התמקד בתחום הטכנולוגי, בעוד סאליבן הגדיר אותו כ-significant milestone ביחסים בין המדינות מאז ההסכם לשיתוף פעולה גרעיני שנחתם ביניהן ב-2016, מאז לא נרשמו התפתחויות משמעותיות ביחסי המדינות, בין השאר עקב המחלוקת האידאולוגית-היסטורית בין המדינות, הקשורה בעיקרון "אי-ההזדהות" של הודו – שאיפתה מאז המלחמה הקרה לנהל יחסים עם מדינות ללא שיקולים אידיאולוגיים קרובים לאלה של ארצות הברית ויחסיה הקרובים יותר עם סין וברית המועצות. עם זאת, חתימת ההסכם מעידה על כי מבחינת ארצות הברית, חיזוק הודו אמור לשרת אינטרסים גיאו-פוליטיים ואסטרטגיים במרחב האינדו-פסיפי, ועל החשיבות שמיחסת ארצות הברית להודו כשותפה פוטנציאלית לקידום אינטרסים מהותיים, וביניהם ההתמודדות עם ההתעצמות הסינית בתחומים הטכנולוגי-צבאי והכלכלי. מצד הודו, ההסכם מציע לה מרחב פעולה, שבמסגרתו תוכל לקדם את התעשיות והאטרקטיביות שלה להשקעות מבחוץ וכן את יכולותיה הטכנולוגיות, ובפרט אלו המחזקות את יכולתה הצבאית להתמודד עם אתגרים מבחוץ.

ואכן, ההתקרבות בין המדינות, אשר הובילה להסכם, היא תוצר של אינטרסים גיאו-אסטרטגיים משותפים, הקשורים בין השאר לפעולותיה של סין בזירה הבינלאומית ובפרט באזור האינדו-פסיפי. בעוד ההסכם עוסק בעיקר בשיתוף פעולה ביטלרלי, סאליבן אמר כי האתגר המשותף משתקף בפעולותיה הצבאיות של סין – בין היתר חימוש באזור הגבול בין הודו לסין, ניסיונה לשלוט בשרשראות אספקה טכנולוגיות וכן חתירתה לדומיננטיות בתעשיות טכנולוגיות ככלל. ההסכם רלוונטי בדיוק לסוגיות אלו:

ראשית, חיזוק היכולות ההגנתיות והצבאיות לנוכח ההתעצמות הסינית באזור האינדו-פסיפי, המאיימת גם על הודו על רקע סכסוך גבולות ביניהן. אחד הפרויקטים שנחתמו נוגע לפיתוח וייצור מנועי סילון, שיכולים להניע מטוסים צבאיים המופעלים ומיוצרים בהודו. שנית, חיזוק שרשראות אספקה קריטיות לייצור ופיתוח טכנולוגיות, שתכליתן למנוע תלות משמעותית במדינות ספציפיות ולהרחיב אופציות למדינות נוספות. זאת, נוכח אירועים דוגמת משבר מגפת הקורונה והמלחמה בין רוסיה לאוקראינה, ששיבשו שרשראות אספקה. ההסכם כולל כוונה להחיל סטנדרטים לשימוש בטכנולוגיה, בפרט טכנולוגיות בינה מלאכותית, שיהיו מושתתים על עקרונות דמוקרטיים, כדי למנוע שימוש לרעה בהן מצד סין.

מצד ארצות הברית, ההסכם נועד לשרת שני אינטרסים אסטרטגיים-ביטחוניים. הראשון הוא הרחבת השפעתה באזור האינדו-פסיפי ובפרט דרך חיזוק מדינות הנתפסות כחלק מהגוש הליברלי-דמוקרטי. גורמים אמריקאים תארו נושא זה כאחד מהמניעים המרכזיים להסכם, על אף העליות והמורדות ביחסים בין ארצות הברית להודו לאורך השנים. המחלוקת המרכזית קשורה בשאיפתה של הודו לשמור על ניטרליות על מנת לנהל קשרים עם מגוון מדינות על פי העניין, ביניהן רוסיה, שעמה היא מנהלת קשרים קרובים במיוחד בשל תלותה בנפט הרוסי וכן בסחר בנשק (על כן, הודו לא הביעה דעה בנושא המלחמה באוקראינה). באמצעות ההתקרבות להודו, ארצות הברית מבקשת להניא את הודו מהתקרבות לסין ורוסיה ולצמצם את ההסתמכות ההודית במסחר ובנשק על מדינות אלה. על כן, במסגרת ההתקרבות להודו נמנעה ארצות הברית מדרישה מהודו להשמיע ביקורת על מדינות אוטוריטריות ובפרט לקחת צד במלחמת רוסיה-אוקראינה. נוכח המתח מול סין ורוסיה, מבקשת ארצות הברית לקרב את הודו יותר לצד המערבי, בהתאם לאינטרסים הן האסטרטגיים והן האידיאולוגיים שלה.

ההתקרבות האמריקאית להודו נובעת גם ממשבר בשרשראות האספקה הטכנולוגיות. הבעיות שנוצרו במשבר האספקה בגלל מגפת הקורונה וכן רצון אמריקאי והודי לשלוט בטכנולוגיות מתקדמות הובילו להבנה הדדית כי יש לחזק את הפיתוח והייצור של שבבים בהודו ובארצות הברית עצמן. על כן, ההסכם מביא לידי ביטוי שאיפה משותפת לחזק את הפיתוח והייצור של שבבים בשתי המדינות וגם רצון שחברות אמריקאיות יעבירו את פעילותן להודו, במסגרת שיתוף הפעולה חותרת ארצות הברית לחזק את המיומנויות החזקות הקיימות של מפעלים בהודו ולנסות לגשר על פערים רגולטוריים. בה בעת, ההסכם מחזק את האינטרס ההודי לשדר אטרקטיביות להשקעות מבחוץ, ומצד ארצות הברית הוא גם בשורה לסקטור העסקי הפרטי האמריקאי על בסיס כוונה להסיר חסמים רגולטוריים כדי להקל על הסקטור הטכנולוגי הפרטי לחזק קשרים עם הודו. למעשה, ההסכם הוא מבחן למימוש מדיניות ה-Friendshoring שמוביל ממשל ביידן – הסתמכות על ייצור רכיבים טכנולוגיים קריטיים במדינות ידידותיות,

הודו מייחסת חשיבות לשיתוף פעולה עם ארצות הברית גם בשל רצונה לחזק את מעמדה הגיאו-אסטרטגי, בעיקר בתחום הטכנולוגי והכלכלי, בצל התחזקות סין בתחומים הללו. סין והודו הן כיום הכלכלות הצומחות בקצב המהיר ביותר בעולם והצמיחה המואצת שלהן גורמת מתחים גדולים ביניהן. יתר על כן, קיימת מחלוקת בין סין להודו בנוגע לגבול המערבי המשותף ביניהן, באזור ההימלאיה באקסאי-צ'ין. בעוד סין היא בעלת שליטה על האזור, הודו תובעת בעלות של חלק מהטריטוריה. ביטוי נוסף של ההתנהלות הסינית האגרסיבית, לטענת הודו, היא ההתקרבות הסינית לפקיסטן, יריבה של הודו. התקרבות זו היא גם חלק מיוזמת החגורה והדרך, שבאמצעותה מבקשת סין להרחיב את פעילותה במרחב אירו-אסיה ואשר אליה סירבה הודו להצטרף. על אף היחסים המתקיימים בין הודו לסין וניסיונות לפתור את המחלוקות ביניהן,

סין נתפסת בהודו כיריבה לקידום מעמדה האסטרטגי והטכנולוגי. לכן, ההסכם עם ארצות הברית מהווה מבחינתה כהזדמנות לחזק את מעמדה ויכולותיה הטכנולוגיות והצבאיות.

נושא מרכזי נוסף בהסכם הוא סביבת החדשנות. ההסכם כולל תכניות לשיתוף פעולה בנושאים טכנולוגיים מתפתחים, ביניהם מחשוב קוונטי ובינה מלאכותית. טכנולוגיות אלו חשובות עקב אופיין הדו-שימושי וייצור ופיתוח משותף שלהן יסייע לשתי המדינות. מבחינת הודו, יקודם מעמדה כמעצמה טכנולוגית הן באזור האינדו-פסיפי והן בזירה הגלובלית, ואשר לארצות הברית, מדובר בצעד חשוב ליצור סטנדרטים לשימוש בטכנולוגיות האלה באופן התואם את האינטרסים הכלכליים, הביטחוניים וגם האידיאולוגיים שלה. כפי שהדגיש ממשל בידן במסגרת אסטרטגיית הביטחון הלאומי, מניעת שימוש בטכנולוגיות אלו נגד דמוקרטיה, בין השאר באמצעות פיקוח ומעקב אחר הפצת מידע שגוי ברשת, היא צורך ביטחוני חשוב.

על אף האינטרסים המשותפים לארצות הברית והודו, קיימים חסמים אפשריים בפני קידום היחסים ביניהן. הממשל האמריקאי מבקר את ראש ממשלת הודו, מודי, בגין הפרת זכויות אדם. זאת, בעוד הממשל מדגיש במסגרת אסטרטגיית הביטחון הלאומי את חשיבותו של שיתוף פעולה מבוסס ערכים ליברליים-דמוקרטיים - בעיקר נוכח האתגרים לסדר העולמי הליברלי הנובעים מההתנהלות של סין ורוסיה. הסעיף בהסכם על אודות פיתוח הטכנולוגיות האלה על בסיס ערכים דמוקרטיים אינו מעיד בהכרח על רצון לכפות על הודו ערכים דמוקרטיים, אלא מטרה משותפת לחזק סטנדרטים ברמה הגלובלית. עם זאת, על מנת שהודו תצמצם את קשריה עם רוסיה וסין ואת ההסתמכות על משאביהן בתחומי הנפט והנשק, ארצות הברית חותרת להציע לה חלופה מוחשית. במסגרת זאת, ארצות הברית שואפת לספק להודו נשקים הכוללים מטוסי קרב ומנועי סילון, שיחליפו את מטוסי הקרב שמספקת רוסיה להודו.

לסיכום, ההסכם הטכנולוגי בין ארצות הברית להודו נועד להרחיב את מרחב ההשפעה של הודו וארצות הברית במרחב האינדו-פסיפי וכן להחליש את השפעתה של סין בו. התקרבות זו בין המדינות מעניקה משנה תוקף לחשיבותו הגוברת של מרחב זה מבחינת ארצות הברית, וכן מהווה הזדמנות פז להודו להרחיב את תחום השפעתה בין מערב אסיה למזרח התיכון. בעוד בין הודו לארצות הברית שוררות מחלוקות אידיאולוגיות, היריבות עם סין מחזקת את הקשר ביניהן ויוצרת הזדמנות למימוש אינטרסים גיאואסטרטגיים משותפים.

---

עורכי הסדרה: ענת קורץ ואלדד שביט